

**To dom rodzinny powinien być dzisiaj
Prawdziwą ostoją, przystanią dla
Młodych serc i umysłów
To rodzice, jako pierwsi wychowawcy
Mają przygotować swoje dziecko do tak
ciężkiej próby, jaką jest współczesne
życie.**

Ekspansja agresji i przemocy jest jednym z najbardziej widocznych zjawisk, znamionujących przemiany dokonujące się wśród dzieci i młodzieży w ciągu ostatnich lat. Coraz częściej mówi się o tym w dyskusjach specjalistów, wychowawców, rodziców, pisze o tym prasa, pokazuje telewizja, ukazują się publikacje książkowe.

Zjawisko agresji i przemocy zawsze było obecne wśród dzieci i młodzieży. Nowy jej wymiar stanowią rozmiary, rozpowszechnienie, natężenie i dynamika. Obserwujemy narastanie brutalności i bezwzględności zachowań agresywnych ludzi młodych. W ostatnich czasach niepokoju coraz bardziej, domaga się mądrego, szybkiego rozwiązania w postaci trafnych decyzji rodziców i nauczycieli.

Przez zachowanie agresywne rozumie się zachowanie skierowane przeciw określonej osobie lub rzeczom, przynoszące szkodę przedmiotowi agresji, przybierające formę ataku, czyli napaści fizycznej lub słownej.

Na agresję fizyczną składać się mogą takie pojedyncze zachowania jak:

-uderzenie, potrącenie, wyrywanie przedmiotów, podstawianie nogi, kopanie
-reakcje mimiczne: wykrzykiwanie się, przedrzeźnianie, posługiwanie się w toku agresji przedmiotami martwymi, rzucanie, uderzanie, klucie.

Obiektem, na który skierowana może być agresja fizyczna jest nie tylko osoba, lecz również przedmiot z otoczenia. Stąd przejawem agresji fizycznej jest również zniszczenie lub uszkodzenie społecznego i prywatnego mienia, dewastacja przyrody, drażnienie bądź zabijanie zwierząt.

Drugi typ zachowań agresywnych to tzw. agresja słowna. Atak słowny polegać może na groźeniu, straszeniu będącym zapowiedzią przykrych konsekwencji, jakie oczekują daną osobę, jeśli nie zachowa się zgodnie z wolą agresora.

Często występującą w środowisku uczniów postacią agresji słownej są wypowiedzi poniżające osobę atakowaną: wyśmiewanie, kpiny, złośliwe uwagi połączone z naśladowaniem gestów, mimiki, wyglądu, sposobu zachowania drugiej osoby, złośliwe przezwiska. Dotkliwość tych postaci agresji bywa często

znacznie większą niż agresji fizycznej, bowiem ranią one godność osoby będącej przedmiotem agresji, narażają ją na upokorzenie i ośmieszenie.

Rodzajem agresji słownej jest także rozpowszechnianie nieprawdziwych informacji o danej osobie: obmawianie, plotkowanie, donoszenie, zwłaszcza nauczycielom o czyimś wykroczeniu.

W postępowaniu pedagogicznym zarówno nauczycieli, wychowawców i rodziców, ważne jest, aby nauczyć dzieci panowania nad emocjami, agresywnymi impulsami, oraz zawierać zadawalające kontakty z rówieśnikami i innymi ludźmi.

Dzieci, które mają zaspokojoną potrzebę bezpieczeństwa w swoich rodzinach, są mniej agresywne i lepiej radzą sobie z emocjami. Gdy otoczone są miłością i zainteresowaniem, mają mało powodów do agresji i wrogości. Uciekają się do agresji, gdy się boją, są osamotnione lub gdy mają silną potrzebę akceptacji czy zwrócenia na siebie uwagi. Jeżeli rodzice są konsekwentni w stosowaniu dyscypliny, dzieci mają mniejsze tendencje do zachowań agresywnych i przemocy.

Do innych relacji wewnątrz rodziny, które mają wpływ na tworzenie modelu zachowań agresywnych należy zaliczyć:

- brak jasnego przekazu co jest dobre, a co złe
- wychowanie w duchu „dziecko nie ma głosu”
- kryzysy domowe(kłótnie, rozwód rodziców)
- podwójne wzorce zachowań(co innego się mówi, co innego się robi)
- gorący temperament samego dziecka

Dlaczego dzieci zachowują się agresywnie?

Na powstanie zachowań agresywnych ważny wpływ ma otoczenie. Dzieje się tak gdy:

- dzieci często mają doświadczenia z agresją i przemocą w rodzinie
- w rodzinie obserwowany jest brak zainteresowania sprawami dziecka

Wyraża się to przez: brak ciepła rodzinnego, chłód emocjonalny wobec dziecka, brak jasno wyznaczonych granic jak dziecku wolno się zachowywać wobec innych, a jak nie, brak reakcji ze strony rodziców w rozpoznawaniu i akceptowaniu zachowań dziecięcych, częste używanie agresji i przemocy w stosunku do dzieci w życiu codziennym, domowym.

Wymienić jeszcze należy inne powody zachowań agresywnych u dzieci i młodzieży. Są to: słabo rozwinięta samokontrola własnych emocji, wzory zachowań agresywnych, używanie alkoholu i narkotyków, oglądanie aktów przemocy.

Do grupy innych czynników przesądzających o agresji dzieci należy zaliczyć usposobienie dziecka. Większe prawdopodobieństwo istnieje, że agresja rozwinię się u dziecka o temperamencie łagodniejszym. Spotyka się również superaktywne dzieci, które łatwo się podniecają, rozpraszają, błyskawicznie reagują na bodźce zewnętrzne i wewnętrzne.

Szkoła jako instytucja może również przyczynić się do powstawania zachowań agresywnych. Należą do nich między innymi takie czynniki:

- zbyt duża liczba uczniów w klasach
- hałas, mała przestrzeń i ograniczona ruchliwość
- narzucony z góry porządek
- chłód emocjonalny nauczycieli w stosunku do uczniów
- niewłaściwy sposób komunikowania się nauczycieli z uczniami
- rozwiązywanie konfliktów dorośli- dzieci metodami siłowymi
- brak doceniania i podkreślania wysiłków i postępów dzieci, skupienie się na negatywnych cechach
- brak spójnych reakcji nauczycieli na agresywne zachowania i akty przemocy w szkole
- brak poczucia współodpowiedzialności u uczniów za życie szkoły.

Co wskazuje na to, że mamy do czynienia z agresorem?

Typowych agresorów charakteryzuje stosowanie przemocy wobec rówieśników. Posiadają małą samokontrolę i tendencję do zachowań agresywnych wtedy, gdy przeżywają strach lub stres. Stosują agresję i przemoc najczęściej wtedy, gdy cierpią z powodów osobistych, rodzinnych lub społecznych. Zachowują się agresywnie, gdy mają małe możliwości kontrolowania własnych emocji, łatwo wpadają we frustracje, są impulsywni, mają stałe wzory zachowań agresywnych i aktów przemocy, które zapewniają im odnoszenie sukcesów i są dla nich nagradzające.

Dzieci te najczęściej:

- dokuczają, ale głównie kierują to do słabszych, bezbronnych kolegów
- lubią dominować i podporządkowywać sobie innych
- są sprawne i zręczne
- łatwo się denerwują i wybuchają
- nie potrafią radzić sobie z trudnościami i przeciwnościami
- często są nastawione na „nie”
- mają trudności z przestrzeganiem przyjętych ogólnie zasad
- mają zwykle małe lub żadne poczucie winy
- wobec ofiar brak im zrozumienia, współczucia czy sympatii
- łatwo się kontaktują z otoczeniem
- umieją sprytnie wybrnąć z sytuacji, potrafią udawać
- czerpią korzyści materialne i psychiczne ze swojej przemocy
- wobec dorosłych mogą być agresywne lub ugrzecznione
- wcześniej prezentują zachowania antyspołeczne, takie jak: kradzieże, wandalizm, picie alkoholu.

Doświadczenie bycia sprawcą przemocy wpływa na przyszłe życie dziecka. Ma ono kłopoty z przestrzeganiem norm i wartości społecznych, wchodzi w konflikt z prawem o wiele częściej niż pozostali.

Sposoby redukowania agresji:

1. Argumentacja rozumowa, która przynosi efekty pozytywne we wczesnych fazach rozwoju człowieka, wtedy gdy jest połączona z rodzicielską techniką tłumaczenia i pozytywnymi postawami rodzicielskimi. Jednakże później, gdy wytworzyły się utrwaliły pewne sposoby reagowania, wpływanie na dziecko agresywne przy pomocy samej perswazji okazuje się nieskuteczne.

2. Stosowanie kar, które w życiu codziennym wydaje się być skuteczną nauką. Prawda jest inna. Kara, zwłaszcza surowa, skutkuje jedynie na pewien czas i w sposób powierzchowny. W dalszej perspektywie ma skutki odwrotne do zamierzonych. Dzieci karane za agresywne zachowanie, w obliczu kary tłumią swoje zachowanie i spotykają się z agresywnymi wzorcami zachowań. W stosunku do małych dzieci łagodna kara okazuje się skuteczniejsza od kary surowej.

3. Nagradzanie pozytywnych zachowań, a ignorowanie agresywnych zachowań dziecka. Takie postępowanie może modyfikować reakcje dziecka także w sytuacjach dla niego trudnych.

4. Trening „głośnego myślenia”, celem którego jest nauczenie rozwiązywania problemów w sposób dojrzały, a przez to zmniejszenie zachowania agresywnego.

5. Rozwijanie u dziecka empatii- zdolności jednostki do rozumienia myśli i uczuć drugiej osoby, zdolność spojrzenia na świat oczami „drugiej osoby”, które bezpośrednio wpływają na eliminowanie zachowań agresywnych.

6. Modyfikacja postaw rodzicielskich- w treningach tego typu rodzice korygują dawne i uczą się nowych form komunikacji z dziećmi. Uczą się ograniczać negatywne uwagi i agresywne zachowania, a w ich miejsce wprowadzać komunikaty pozytywne i słowną aprobatę prospołecznych zachowań dzieci.

Rzeczą najistotniejszą jest redukowanie i racjonalizacja kar, zwłaszcza fizycznych. Jest to najskuteczniejszy sposób ograniczenia agresji u dzieci i młodzieży.

Opracowała –Dorota Staszko- nauczyciel Zespołu Szkół w Chorzelowie